

Diplomová práce: Překlad z hlediska lingvistiky a didaktiky cizího jazyka

Autor DP: Bc. Tamara Voldřichová

Vedoucí: Dr. PhDr. Renáta Listíková, MCF

Oponent: PhDr. Závěš Šuman, Ph.D.

Translatologicky orientovaná diplomová práce Tamary Voldřichové si z oblasti překladu, jeho teorie a praxe vybrala jazykové a didaktické zřetele. Sama volba tématu v souvislosti s jeho rámcem je cenná, neboť se dnes od překladu při výuce cizího jazyka často upouští. V závěru se pak již na začátku patrná snaha překlad rehabilitovat a kriticky poukazovat na to, že své místo ztrácí, ozřejmuje.

O to větší škoda je, kolika nedostatky práce T. Voldřichové trpí. Mottem této práce by mohla být následující citace z Vančurova *Rozmarného léta*: „Ve svém úsilí po výraze, majore, dospěl jste k nesrozumitelnosti téměř pozoruhodné.“ Nutno podotknout, že už typologie a inventář chyb by vydaly na samostatnou zevrubnou studii, z níž by se začínající překladatelé či pedagogové mohli učit nikoli dobrému překládání, jak autorka zamýšlela, nýbrž překládání povětšinou špatnému. Tento zásadní bod se ovšem ukáže až poté, co se čtenář setká s mnoha dalšími zápory. Zaprvé chybějí zvolená metodologie, odkazy na sekundární literaturu, na jména, jež k teorii i praxi překladu v přinejmenším české romanistice patří (Jamek, Pechar, Pelán ad.). S těmito náležitostmi se má přitom diplomant obeznámit jako s jedním ze základních požadavků tohoto typu práce... Zadruhé studentka nesplnila úkol, jež ohlásila v úvodu. Retrospektivu metod výuky a rolí, jež každá z nich překladu přiřazuje, samozřejmě nemohla rozvinout do plné šíře ani hloubky. Avšak mezi podrobným historickým přehledem a kusovitým shrnutím, se kterým se spokojila (na dvou stranách, kde upoutá především absence základní terminologie), je ona „zlatá střední cesta“, na kterou se měla vydat, či se o ni alespoň pokusit. Postrádám také sebemenší zmínku o tom, v čem se práce snaží o přínos v příslušné oblasti, byť by byl na úrovni diplomové práce jakkoli skromný.

Další velmi patrné negativum je nedostatečný cit pro češtinu, stylistická topornost, ba přímo neohrabanost. Do této kategorie přitom spadá několik druhů jazykové necitlivosti. Spokojím se toliko s několika ukázkami: *překladatel odkládá svůj pohled* (místo odhlíží), hrůzný překlad z angličtiny: *překlad je aktivita změny mluvených či psaných slov do jiného jazyka, kulturní povědomí* (místo povědomí o kultuře) atp. Diplomantka užívá trpného rodu v takové přemíře, že většina pasáží rozladí čtenáře toporností a škrobeností. S tímto typem vyjadřování samozřejmě souvisí zahlcenost textu sponovým přísudkovým *být* na úkor sloves plnovýznamových. Některá slovní spojení jsou „jen“ neobratná (*retorický způsob... přesvědčivý* místo *přesvědčovací-persuasivní*, s. 9), jiná dokonce

nesrozumitelná, popř. nesmyslná: *relevantní překladatel* (s. 9). Na mrzačení češtiny se podílí další poklesky: časté řetězení adnominálních genitivů, jež nemůže nepřipomenout byrokratický žargon; hrubé chyby v interpunkci, kdy autorka opomene čárku mezi koncem vložené věty vedlejší a navazující větou hlavní, kdežto mnohde pod vlivem členění francouzské nebo anglické věty čárku přidá tam, kde ji čeština neužívá (s. 6, 7, 8... někdy i několikrát na jediné straně); nesprávné užívání vidů (*Saussure... popisoval* místo adekvátnějšího *popsal*, s. 10). K těmto nepatřičnostem se připojují formulace, v nichž je čeština přímo znásilněna: *Překladatel se pak... zamýšlí nad... prostředky, které využít ke komunikování obsahu s co možná nejvyšší čtivostí.* (s. 15) Dále by lze upozornit na galicismy v obratech, především zdůrazňovací konstrukce *to je...* s následující vztaznou větou (s. 12), předložkové vazby (*od* versus *nad*, s. 26). K dovršení všeho se diplomantka dopouští vskutku arogance, když hodnotí Jakobsonovy myšlenky jako nepodstatné a neoriginální (s. 11). Zmínka o typografické nedůslednosti – občasná mezera před odkazem na poznámku (s. 24) – může působit jako hnidopišství, nicméně kvalita celku se skládá i z detailů tohoto druhu.

Ovšem naprosto nepochopitelný paradox jsou autorčiny překladatelské chyby v druhé části práce. Tady se T. Voldřichová věnuje vybraným překladovým postupům jako transpozice, koncentrace, diluce atd. a ke každému uvádí jednu či více překladových možností, které sama navrhuje. Mnohá její řešení jsou zdařilá, nebo přinejmenším přijatelná, avšak vedle nich se tu vyskytují elementární chyby. Když překladatelka příliš otrocky zachází s apozicí a pouze lehce tak posune význam (s. 21, 32), lze se s tím ještě smířit. Když však pod vlivem analytické francouzštiny nevyužije možností češtiny a *rendre heureux* přeloží jako *dělat šťastným* místo *obšťastňovat*, máme co do činění s typickou začátečnickou chybou, kdy je překladatel uvězněn ve formulaci výchozího jazyka (s. 22). Totéž platí pro případ, kdy *...était son compagnon de jeu* zůstane v podobě *...byl jeho společníkem při hře/hrách* místo „češtějšího“ *hráli/hrávali si spolu* (s. 34).

Další chyby jsou ještě závažnější. Nejlehčí nepatřičností této kategorie je ochuzení významu a posun: *un bon quart d'heure de rame pour rejoindre...* vyjadřuje fakt, že hrdinové potřebovali čtvrt hodinu, aby z místa na místo *veslovali*, a ještě lépe *doveslovali*, zatímco zvolená varianta je příliš obecná a nekonkrétní. *Získat (si) někoho* místo *unést někoho* (s. 40) je už podstatnější rozdíl. Avšak překlad, kde se význam netoliko posunuje, ale zásadně deformuje, odpustit nelze (odkaz na „lexikální modulaci“ působí jako nejapný alibismus). Zaměnit třídu *la sixième* s šestým rokem věku poukazuje na nepochopitelnou neznalost reálií (s. 22), u adeptky vysokoškolského diplomu s pedagogickou specializací neodpustitelnou. Co se týče záměny *otcovského hlasu* za *mateřský (voix paternelle)*, s. 23), vzbouzí otázku po příčině – pouhá nedbalost, anebo dnes módní genderový aspekt? Větu *...nalodil se směrem na Venezuelu...* za původní *s'embarqua pour Venezuela* (s. 34) čeština sotva strpí, stejně jako – nyní už nikoli z příkladů, ale z autorčina textu – výpadky v logice typu *...věta měla potřebu použít...* (s. 36). Hrubou chybou je také např. splést si význam adjektiva *brave*, jenž se řídí podle jeho postavení (s. 39). Ovšem vrcholem neumětelství je tato věta: *Je regardais tous les jours la porte d'entrée, en*

imaginant les voir revenir par surprise, victimes d'un heureux impondérable. Nepřekládat sloveso *voir* tam, kde má jen pomocnou, konstrukční funkci, se učí již začátečníci. Opominout jeden význam (*impondérable* se v překladu ztratilo), zato přidat svévolně jiný (*neuvěřitelně* se ve francouzské větě vůbec nevyskytuje, pokud je ovšem autorka nemínila jako ekvivalent *impondérable*), a dokonce ochudit celek o účín ironie, resp. paradoxu v sekvenci *victimes d'un heureux impondérable*, to vše v jediné větě, je naprosto nepřijatelné! A když pak autorka v komentáři tvrdí, že *tato věta je pro překladatele mírně nesnadná*, chytá se do pasti: vzhledem k tomu, jak ji přeložila, je pro ni bohužel nesnadnější, než tuší.

Všechny uvedené chyby tak nakonec rámuje absurdní paradox: jak je možné, že praktická řešení jisté otázky nabízí někdo, kdo by si měl sám nejprve rudimenty příslušné praxe osvojit?

Proto se po této tristní bilanci nemohu vyhnout otázce, zda vůbec diplomantka práci konzultovala. Tak či tak jsou však všechny nedostatky příliš závažné a příliš četné, než abych mohl diplomovou práci Tamary Oldřichové v této podobě k obhajobě doporučit.

PhDr. Závěš Šuman, Ph.D.

Hamburk 25.8.2014